

Oroszország helye a nap alatt

Az Ukrajnáért vívott geopolitikai sakkjátszma három szintjének elemzése

MOGYORÓSI RENÁTÓ MANUEL

„A Szovjetunió, mint a nemzetközi jog alanya, s mint geopolitikai realitás megszűnik létezni”¹ – tudatta a világgal az orosz és az ukrán elnök, valamint a fehérorosz parlament elnöke 1991. december 8-án. Gorbacsov december 25-i lemondásával formálisan is beszüntette működését 69 év után „A Nagy Oroszország kovácsolta frigy”: a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége.² A hidegháborút ezzel az Amerikai Egyesült Államok nyerte, így, kezdetben vetélytárs nélkül maradva egyetlen szuperhatalomként működött tovább. A fegyverkezési versenyt elviselni képtelen, egyre inkább rogyadozó lábakon álló, éveken át agonizáló eurázsiai birodalom megszűnésével olyan hatalmi vákuum keletkezett a térségben, amelyet lassan más szereplők kezdtek el betölteni.

A szovjet kolosszus leomlásakor aligha gondolhatta volna bárki is az eufórikus pillanatokban, majd az azt követő „kis orosz szmuta”³ időszakában, hogy valaha is képes lesz újra talpra állni, és megpróbálkozik elvesztett és feladott befolyásának visszaszerzésével. Negyedszázad alatt azonban nagyon sokat változott a világ, hiszen új szereplők jelentek meg a színpadon, s ők is, mint a huszadik században a vilmosi Németország, helyet követeltek és követelnek maguknak az alatt a bizonyos nap alatt, csakúgy, mint Oroszország, aki azonban túl sok időt töltött a körön kívül.

Amíg „ki volt kapcsolva” az elitből, korábbi pozícióit mások kaparintották meg, és mérhetően kevesebb potenciállal bír a jövőre nézve, mint pl. Kína, aki az egyik csendes trónkövetelő szerepében mutatkozik, és az első számú hatalom fő kihívójává vált.⁴ Az Egyesült Államok sem lett gyengébb ellenfél, annál az asztalnál tehát igencsak nehéz feladat újfent befolyásosabb helyhez juttatnia Putyinnak Oroszországot, tudván azt, hogy már túl közel van a falhoz, és valószínű, hogy a krími annexiónál már neki is ütközött egyszer (*1. kép*).

Jelen értekezésben geopolitikai sakkjátszma alatt kizárólag az USA (és valamilyen szinten az Európai Unió), valamint az Oroszországi Föderáció közötti versengést értem, amely nulla óránál; a szovjet fejezet befejezését követően, és a jelicini nyitánnyal indult el. Vizsgálódásaim végpontja a Krím-félsziget megszállása/bekebelezése/visszacsatolása/hazatérése (a felek eltérő véleményétől függően több ellentétes kifejezés is leírja ugyanazt az aktust), amely kiváló bizonyossága annak, hogy az orosz medve visszavonhatatlanul átlépett egy olyan – nyugati szemmel nézve – fontos határvonalat, amelyre 1991-ben reálisan senki sem gondolhatott. A nagyhatalmi igények elméleti síkon való

¹ SZ. BÍRÓ 2008a, 3.

² KRAUSZ 2008, 209.

³ DEÁK 2001, 93.

⁴ LAQUEUR 2015, 171–175.

megjelenését követően, valamint a diplomáciai fegyverrel való próbálkozások után Putyin ezzel az ominózus eseménnyel végére is a tettek véres mezejére lépett.⁵

1. kép: Amit a kilencvenes években kevesen gondoltak volna. A karikatúrán Putyin személyében feltámad a Szovjetunió és visszaköveteli, amit elveszített.

A szovjet felvonás végét követően tiszta lap kezdődött az oroszok történelmében. Mit várt a világ az új Oroszországtól ezután? Milyen útkeresés jellemezte az ország külpolitikáját? Milyen irányt vett a volt Ukrán Tagköztársaság a függetlenné válást követő eufória, majd a kijózanodás után? Mi jellemezte Moszkva és Kijev kapcsolatát? Miért olyan nehéz a szakítás? Mit jelent Putyinnak Ukrajna? Miért volt fontos a korrigált orosz külpolitikai vonalnak a NATO és az EU keleti terjeszkedésének megakadályozása? Miként tekintett a Kreml a 2014-es ukrán eseményekre? Milyen lehetőségei voltak, és miért döntöttek Krím annektálása és a katonai beavatkozás mellett? Milyen szerepet játszott az orosz mentalitásban az Egyesült Államok 1991-et követő külpolitikája? Jelen tanulmányomban ezekre a kérdésekre keresem a válaszokat. Az USA és Oroszország közötti játszma jelenlegi „áldozata” – ez is csupán nézőpont kérdése! – Ukrajna, ezért e konfliktus példáján keresztül kívánom bemutatni az elmúlt negyedszázad eseményeit.

⁵ GALICZA 2014, 44.

A 2014-ben eszkalálódó kelet-ukrajnai krízis előzményeit három szinten fogom megközelíteni, és e szinteken keresztül fűzöm majd fel a felmerülő kérdésekre adandó válaszokat. Mindenképpen foglalkozni kell az orosz és az ukrán belpolitikai folyamatokkal és fordulatokkal, a korrekciós kísérletek és az irányváltások főbb okainak feltárásával, ezt követően a két állam közti kapcsolatrendszerrel, a főbb fordulópontok és jellemzőik felmérését követően meg kell fejteni azt is, hogy a konfliktus eszkalációja miért volt elkerülhetetlen. Itt meg kell jelenítenünk egy harmadik dimenziót is, ez pedig nem más, mint a már emlegetett geopolitikai szintér, a bipoláris világrendszer bukását követő amerikai kihívásokra adott orosz válaszok értelmezése, a lehetséges alternatívák felmérése.

Tanulmányomban a főbb összefüggések összefoglaló jellegű, ok-okozati viszonyokon alapuló bemutatására törekszem. A téma sokrétűsége miatt mindenképpen szükséges egy elméleti összefoglaló-bevezető, amit a későbbiekben egy-egy rész kérdés tárgyalása követhet, a most közlésre kerülő keretbe ágyazva. Nem célom tehát a jelenleg is tartó kelet-ukrajnai krízis/polgárháború⁶ megítélése, illetve elemzése, a jövőbeli kilátásokkal kapcsolatban is csak érintőlegesen foglalkozom. A tanulmány célkitűzése, hogy a helyi, a regionális és a geopolitikai dimenzió keretében felvázoljam a konfliktust megelőző negyedszázad – e munka számára – releváns eseményeit.

Tabula rasa után – a Jelcin-féle Oroszország kihívásai az évezred utolsó évtizedében

A következőkben szükséges részletesebben kitérni a kilencvenes évek eseményeire, hiszen csak ennek tükrében értelmezhetőek igazán azok a változások, amelyek az ezredforduló után bekövetkeztek. Ez volt az az elvesztegetett évtized Oroszország számára, amely során a jogelődje bukását követő hatalmi ürt folyamatosan betöltötték helyette mások. A hajdan volt dicsőséges Oroszország hatalmi palettán korábban elfoglalt helyének visszaszerzése egyrészt pont az ebben az időszakban bekövetkezett jelentős átrendeződések miatt tűnik kilátástalannak. (Másképpen pedig a várható jövőbeli tendenciák miatt, amellyel azonban egy másik tanulmány foglalkozhat a későbbiekben.)

A szovjet államkeret egyfajta továbbélését volt hivatott szolgálni a Független Államok Közösségének megalapítása az orosz-belarusz-ukrán tandem részéről, melyhez 1991. december 21-én Almatiban további kilenc egykori tagköztársaság csatlakozott.⁷ A Szovjetunió felbomlásával beállt az ún. nulla óra, kezdetét vette az önálló Oroszország jelenkori története. Nagy kérdés volt, hogy miként fog viszonyulni az új állam a szovjet örökséghez, és milyen irányt fog venni az egypólusú világrendben. Meg kellett alkotnia önmagát és viszonyrendszerét a nyugati értékekhez. Ez példa nélkülinek számított, hiszen az ország korábbi

⁶ TÁLAS 2014, 115.

⁷ SZ. BÍRÓ 2008a, 3.

történetében a nyugati modell adaptációja valójában sohasem volt sikeres a fennálló körülmények, főként az orosz különutaság miatt. A múltbéli rossz tapasztalatok azonban a kezdeti időszakban nem kerültek előtérbe, hiszen egy sikertörténetet próbáltak kreálni a döntéshozók. Az illúziókba kapaszkodó hurraoptimizmus revíziója azonban elvezetett oda, hogy megpróbálták levonni a múlt tanulságait, ezzel pedig óhatatlanul is törés keletkezett a rövid ideig egységes hatalomban, és ellentétes irányzatok hódítottak teret.

A társadalomnak egy permanens válsággal kellett megküzdnie, Deák András egyenesen a kis orosz szmuta időszakának tartja a nyolcvanas- kilencvenes éveket.⁸ Nyilvánvaló volt, hogy a kiüresedő kommunista ideológiával és a szocializmus fenntarthatatlanságával szakítani kívántak, korántsem volt azonban egyértelmű, hogy milyen irányt vegyen az ország. Adaptálja-e a nyugati piacgazdaságot és csatlakozzon a nyugathoz, vagy próbálkozzon egy sajátos, különutas politikával? A nyugati hagyományoknak a történelmi fejlődés eredményeként nem volt túl erős táptalaja, de a különutas teóriának sem voltak egyértelmű irányai, mikéntjei.⁹ Oroszország tehát kereste a helyét a megváltozott világban, különböző lehetőségeket próbált ki, melyeket a külpolitikán keresztül célszerű megvizsgálnunk. Belső és külső körülmények együttes befolyása indukálta a különböző próbálkozásokat, korrekciós kísérleteket, valamint irányváltásokat.

A fő kérdés az volt, hogy integrálódjon-e az ország a nyugati világba és tagja legyen-e az Európai Közösségnek és a NATO-nak, vagy egy önálló, civilizációs alapokon nyugvó centrumot építsenek-e ki.¹⁰ Kezdetben az atlantista tábor hangja volt erősebb, a kedvezőtlen gazdasági, társadalmi, valamint külpolitikai körülmények és fejlemények azonban elvezettek az ellentábor bázisának növekedéséhez és túlsúlyba kerüléséhez.

Az atlantista orientáció szerint törekedni kellett volna a konfrontációmentességre, a fegyveres erőszakot el kellett volna vetni a külpolitikai eszköztárból, békés egymás mellett élést vizionált. A hivatalos kozirjevi külpolitika is e jegyeket mutatta. Ezzel szemben hamarosan megjelent az eurázsiai koncepció, mely kételkedett az ifjúliberális körök azon meggyőződésében, mely fájdalommentesen és igen hamar képzelte el a piaci viszonyok megteremtését és az európai integrációhoz való csatlakozást. Nélkülözhetetlennek tartották az önálló nagyhatalmi mozgástér meglétét, amit egy külön erőcentrum létrehozásával tartottak kivitelezhetőnek, ráadásul évtizedes átmenettel számoltak, miközben szabad kezet akartak biztosítani maguknak. A két koncepció egyik legfontosabb sarokköve tehát a nyugathoz való viszonyulás kérdése volt.

Borisz Jelcin eleinte feltétlen nyugatbarát kijelentéseket tett, a kezdeti eufórikus meggyőződés azonban hamar elvezetett az első kijózanodáshoz

⁸ DEÁK 2001, 93.

⁹ DEÁK 2001, 91–92.

¹⁰ DEÁK 2001, 102.

(2. kép), ami magával hozta az Egyesült Államokat fontos szövetségesnek mondó nyilatkozatok korrigálását is. Az első éveket jellemző „nyugati romantika” időszakában a FÁK térséggel nem, az USA-val viszont annál inkább foglalkoztak a külpolitika irányítói.¹¹

2. kép: Oroszország első választott elnökének, Borisz Jelcinnek sok problémája akadt az alkohollal, amit ez a kép is illusztrál.

További törésvonalat jelentett a két fél között a volt tagköztársaságokhoz fűződő viszony. A hivatalos külpolitikai kurzus teljesen ki kívánt vonulni a térségből, és az ott kirobbanó konfliktusokba sem akart beavatkozni, az eurázsiai koncepció pártján állók ezzel szemben az orosz nagyhatalmiság zálogát látták abban, hogy képes-e kontrollt gyakorolni a térség felett Oroszország. Számukra ez a világpolitikában és a nagyhatalmak hierarchiájában elfoglalt pozícióról szólt. Véleményük szerint meg kell teremteni ebben a térségben az orosz hegemoniát, mivel ez is egyfajta pufferező zóna ugyanis, amelyre szüksége van egy önálló centrumnak. Ennek nyílt deklarálást szolgálta volna az ún. orosz „Monroe-elv”, attól tartottak ugyanis, hogy a learatatlan babérokat más szeretné majd megkaparintani. Az elv szerint az ún. közel külföldre való nyugati behatolás, vagy befolyásszerzés Oroszország ellen való fellépést jelent.¹² E meggyőződés később nyíltan meg lett sértve a színes forradalmak győzelme során.

A gyenge világgazdasági pozíció miatt a militarizmust felváltó diplomáciai fegyver hatékonysága igencsak megkérdőjelezhetővé vált, ami a kozirjevi külpolitika eszköztárát illette. A hivatalos vonal hamar felismerte maximális lehetőségeit, már 1992-ben önmagukat középhatalomnak minősítették, ami

¹¹ DEÁK 2001, 103–104.

¹² DEÁK 2001, 105–106.

magában hordozta a globális szerepre törekvő igények marginalizálódását.¹³ Oroszország csupán katonai szempontból minősült nagyhatalomnak, gazdasági lehetőségeit tekintve már 1991-ben középhatalomnak számított, 1998-ra pedig az orosz GDP gyakorlatilag megfeleződött, amit egy államcsőd is tetézett.¹⁴ A folyamatos recesszió a társadalmat is érzékenyen érintette, hiszen a középosztályt megtestesítő értelmiségi réteg jelentős mértékben visszaszorult.¹⁵

A társadalom is igen megosztott volt azzal kapcsolatban, hogy milyen keretbe ágyazva képzelik el hazájukat. Öt évvel a Szovjetunió kimúlása után még mindig a válaszadók negyedét tette ki azoknak az aránya, akik a kommunista időköt kívánták visszahozni, nagyjából ugyanennyien egy sajátos berendezkedésű államot szerettek volna teremteni, és az európai piacgazdaságon alapuló állam koncepciója is csak a megkérdezettek harmadának volt vonzó.¹⁶ A bizonytalanság tehát nem csupán az elit körében volt megfigyelhető, hanem ez leképeződött a társadalom egészére is.

Az atlantizmus megnyilatkozásaival igyekezett bizonyítani azt, hogy Oroszország nem a Szovjetunió, az örökséggel való teljes szakítást próbálták mindenáron eladni a nyugati hatalmaknak. A túlzott atlantizmus azonban, amely a szovjet birodalmi stílust kívánta felváltani, valójában pont ennek a jellemnek a visszatérését eredményezte.¹⁷ A korrekciós kísérlet egyik állomása volt, amikor a multipoláris világrend jegyében új külpolitikai irányokat is kerestek (nyitás Kína, India és Irán felé – 1996), ezeket azonban nem sikerült élettel megtölteni. E tapogatózásokkal párhuzamosan lassacskán megerősítették dominanciájukat a közel külföldön is, az egykori tagköztársaságokban. A nagyhatalmi koncepciót azonban a gazdasági visszaesés törte derékba.¹⁸

A jecini külpolitika nyugatos iránya 1993–1994 fordulóján korrekcióra kényszerült, melyet az orosz érdekek határozottabb képviselése követett, hiszen nem eshettek mindig egybe Moszkva és a Nyugat érdekei. A külpolitikai revízióban közrejátszott az is, hogy Washington nem tekintett egyenrangú partnereként Oroszországra, a nyugat nem állt ki a baltikumi orosz kisebbségek mellett a folyamatos jogsértések ismeretének ellenére sem, sőt a remélt tőkebeáramlás sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Oroszország csalódott, ezért arra kényszerült, hogy módosítsa a feltétlen nyugatbarát irányvonalat.¹⁹

A Jelcin újráválasztásával és belpolitikai átrendeződéssel tarkított, 1996–1998 között létező harmadik szakaszra az elsőnél józanabb, pragmatikusabb atlantizmus volt jellemző, melyet már nem ideológiai okok motiváltak, hanem üzleti-pénzügyi jellegűek. Ez összefüggésben állt a NATO tervezett keleti irányú terjeszkedésével, amelytől Moszkva sokáig határozottan elzárkózott. Miután

¹³ DEÁK 2001, 107–108.

¹⁴ Sz. BÍRÓ 2014b, 37.

¹⁵ DEÁK 2001, 100. Részletesen lásd: Sz. BÍRÓ 2014a, 48–54.

¹⁶ DEÁK 2001, 102.

¹⁷ DEÁK 2001, 109.

¹⁸ Sz. BÍRÓ 2014b, 38.

¹⁹ Sz. BÍRÓ 2014b, 46.

elkerülhetetlenné vált a bővítés, a Kreml változtatott álláspontján, hogy a támogatásért cserébe különböző gazdasági előnyöket harcolhasson ki magának. Ezt a váltást is tehát egyfajta külső kényszer szülte.²⁰

Újabb cezúrát jelöl az 1998-as gazdasági összeomlás, amely a nyugatos csoportok vereségét és a kurzus teljes felülvizsgálatának kényszerét hozta magával. A nyugatba vetett feltétlen hit és bizalom ezzel egy időben fokozatosan erodálódott és megrendült, amiben nagy szerepet játszott és kvázi végjátéka volt a NATO szerbiai bombázása 1999-ben.²¹

A primakovi külpolitikai kurzus felismerte az izoláltság, a szűkülő mozgástér és az eljelentéktelenedés tüneteit, célkitűzésük középpontjába ezért a status quo fenntartása állt. Ennek átértékelése, a bátrabb fellépés és az érdekérvényesítés csak a belső konszolidáció után volt elképzelhető, amely már a Putyin-érához tartozik.²²

„A holnapot építő tegnap emberei” – Ukrajna útkeresése és kudarca

Tanulmányom egyik célja, hogy az ukrainai eseményeket is hasonló megközelítéssel tekintsem át, mint az oroszországit. Érdekes összehasonlítani ugyanis a két államot azok külpolitikája alapján, illetve fontos keretet adni a későbbiekben górcső alá kerülő orosz-ukrán kapcsolatoknak is. E fejezet célja, hogy az ukrán útkeresés nehézségeit tárgyaljuk, amelynek egyenes következménye, valamint folyamatos velejárója lett az ambivalens kapcsolat Moszkvával.

Az Ukrán Tagköztársaság 1991 júliusában elfogadta az ún. Szuverenitási Deklarációt, amely még a Szovjetunió részeként határozta meg az országot, az augusztusban megszavazott Függetlenségi Nyilatkozat azonban már szakított a birodalommal. Ezt a dokumentumot a december 1-jén tartott népszavazáson is sikerült elismertetni, ahol az urnákhoz járuló lakosság több, mint 90%-a a függetlenség mellett tette le a voksát. Ukrajna ezzel úttörő szerepet játszott a Szovjetunió felbomlásában.²³

A független ukrán állam létrejötté mind 1917-ben, mind pedig 1991-ben egy birodalom felbomlásának volt köszönhető. Több hasonlóság is megfigyelhető a két esemény között, melyeknek igencsak negatív következményei voltak a jövőre nézve. Egyik alkalommal sem vették figyelembe, hogy az ukrán nacionalizmus propagálása, és az ezen alapuló államépítés az ország nemzetiségi összetételének heterogenitása miatt súlyos következményekkel járhat. Elég csak arra a 8 millió (17%) oroszra gondolni, akik a keleti, délkeleti tartományokban élnek.²⁴ Az ország nemzetiségi politikája is nagyban hozzájárult a törésvonalak elmélyüléséhez, napjainkban pedig Putyin pont a kisebbségi kártyát játssza ki az

²⁰ Sz. BÍRÓ 2014b, 51.

²¹ Sz. BÍRÓ 2014b, 55.

²² DEÁK 2001, 108–114.

²³ FEDINEC – HALÁSZ – TÓTH 2016, 37.

²⁴ JEKELCSIK 2014, 285.

ukránok ellen, és erre hivatkozva szít fegyveres konfliktust egy szuverén állam területén.

Ukrajnában is az eufórikus hangvétel volt az uralkodó a függetlenség elnyerését követően, azonban már eleve bele volt kódolva a rendszerbe annak kudarca, hiszen az egykori szovjet pártelit, színéváltozását követően továbbra is kézben tartotta az irányítást. A „*tegnap embereivel*” pedig igen nehezen lehetett volna felépíteni egy nyugatos, európai holnapot.²⁵ A díszleteket lecserélték, tekintetüket kelet felől nyugatra fordították, az a bizonyos hajó azonban, amivel most az EK felé igyekeztek, ugyanolyan maradt, mint azelőtt volt, csupán a sarlót és a kalapácsot verték le róla és helyezték fel rá a hármasszigonyt.²⁶ A kezdeti időszakban végre nem hajtott reformokat azonban később sem sikerült átvinni, ami hatalmas szűklátókörűségről tesz tanúbizonyságot. Az elit nem vált képessé arra, hogy a rivalizálást félretéve az ország modernizációjára fordítsa erejét. Az Oroszországnál használt elvesztegetett évtized kifejezés itt is aktuális, sőt, többes számba is rakhatjuk, így ugyanis még életszerűbben írja le a valóságot.

A függetlenség elnyerésekor meg kellett alkotni a külpolitikai, és biztonságpolitikai irányokat is, melyek nem szakítottak egyértelműen Oroszországgal (ez nehezen is ment volna egyik napról a másikra, és nem is volt minden szempontból indokolt), de többnyire a nyugati orientáció jelenik meg ezekben. Kimondták, hogy az ország semleges, tehát egyetlen katonai tömbhöz sem tartozik, viszont a NATO-val bizonyos szintű együttműködés szükséges. Atomfegyvereit le kívánta szerelni, s megtiltotta külföldi csapatok tartózkodását az ország területén (ez sértette az orosz felet a Krím-félszigeten lévő flotta miatt). A külpolitikában kétoldalú kapcsolatok ápolására törekedtek bizonyos államokkal (ebben fontos partner lenne Oroszország is), regionális együttműködésben is érdekeltek voltak, valamint az ENSZ munkájában is részt kívántak venni.²⁷ A Független Államok Közösségére pedig a „*civilizált válás eszközeként*” tekintettek.²⁸ Pont az ukrán ellenállás volt a gátja annak, ami végül megakasztotta azt, az oroszok által kezdeményezett folyamatot, amely a FÁK-ot kvázi államok feletti szervezetté akarta tenni (3. kép).²⁹

²⁵ JEKELCSIK 2014, 239.

²⁶ JEKELCSIK 2014, 241.

²⁷ PÓTI 2002, 308.

²⁸ PÓTI 2008, 18.

²⁹ JEKELCSIK 2014, 241–242.

3. kép: Ukrajna hezitálása. Merre tartunk? Putyin a háttérben a gázcseppek elzárásával próbál nyomást gyakorolni.

Az ambiciózus terveket nemsokára valóban korrigálni kellett, amint elszállt az oroszokat is jellemző nyugati romantika időszaka. Itt sem teljesültek a nyugattal szemben támasztott kijeji elvárások és remények.³⁰ Ezt jelezte az 1994-es elnökválasztás is, ahol a függetlenséget jobban hangsúlyozó Kravcsuk lemaradt a mérsékelt oroszbarát Kucs mával szemben. A módosított politikát volt célzott fémjelezni az ún. ukrán hidszerep elgondolás, mely szerint Ukrajna Európát és Euráziát hídként összekötő önálló geopolitikai entitás. Ez azzal számolt, hogy egyik fél felé sem kell túlságosan elköteleződni. Természetesen itt is képviselve volt két főbb irányvonal, amely Moszkvában is: az európai és az eurázsiai (orosz) orientáció.³¹

Az elnökválasztást ugyan a mérsékelt orosz irányzat képviselője nyerte, 1995–1996-ban mégis egy újabb fordulatnak lehetünk szemtanúi (a Kreml is ebben az időszakban lépett újra az európai útra). A politikai vezetés intenzív kapcsolatokat kezdett ápolni a nyugati hatalmakkal, teljes jogú tagként akartak csatlakozni az Európai Unióhoz, ráadásul a katonai tömbönkívüliséget is relativizálták, és a NATO felé közeledtek.³²

³⁰ JEKELCSIK 2014, 244.

³¹ PÓTI 2002, 308–309.

³² PÓTI 2002, 310–312.

A hídszerepet felváltó nyugati tapogatózás sem tartott túl sokáig, 2000-ben ugyanis ezt az irányvonalat is korrigálták. Ahogy Oroszországban, úgy Ukrajnában is megjelent a kiábrándulás és a csalódottság érzete a nyugattal szemben, nem hozta el ugyanis ez a politika a remélt felvirágzást. Látható eredmények hiányában pedig módosítani kívántak az irányvonalon. Kucsma elnök így nyilatkozott erről: „Ukrajna csalódott amiatt, hogy a Nyugat nem érez felelősséget az ország Európába való integrálásáért... Ukrajna szorosabb kapcsolatok kialakítására kényszerül Oroszországgal”.³³ Amint látjuk, valamilyen szinten a kényszer szülte, hogy a két ország között markánsabb együttműködés jöjjön létre. Ukrajna rá lett utalva Oroszországra, szüksége volt ugyanis valakire, aki támogatja. Mivel Európa „leszerepelt” Kijev szemében, valós alternatíva csak egy maradt.

Két év telt el csupán, amikor Kucsma elnök újra a nyugati hatalmak kezéért kereste, és célként jelölte meg az EU, valamint a NATO-tagságot. 2004-ben egy újabb elnöki módosító következtében kikerült a katonai doktrínából az a kitétel, mely szerint Ukrajna célja NATO és EU taggá válni. Amíg tehát Oroszország 1998 után nagyjából megállapodott, addig Ukrajna hezitálása és irányváltása gyakorlatilag követhetetlen volt. Ez a kiszámíthatatlan politizálás elvezetett odáig, hogy Brüsszel sem vette már komolyan Kijevet.

A módosító után ismét fordulat látszott bekövetkezni, mivel a narancsos forradalom révén nyugatbarát erők kerültek hatalomra. Az új irányt azonban az idő rövidsége és belső ellentmondások miatt nem lehetett keresztülvinni. Nem tett jót Ukrajna megítélésének az sem, hogy sokszor teljesen más véleményen volt az elnök, mint a miniszterelnök, és előfordult, hogy a védelmi miniszter is szembehelyezkedett felettese irányvonalával. 2007-ben a narancsos erőket képviselő Juscenko-Timosenko páros rivalizálása ismét helyzetbe hozta Janukovicsot, aki mérsékelt nyugatbarát, de fontosabb, hogy halogató politikát képviselt, 2010-ben pedig Juscenkót váltotta az elnöki székben. Az újabb keleti fordulat 2013-ban végül az ismert ukrajnai polgárháborúhoz vezetett, amelybe ő maga is belebukott.³⁴ A döntéshozók helyett végül a nép kényszerítette ki az újabb nyugati orientációt.

A terjedelmi korlátok miatt nem térhetek ki ezeknek az irányváltásoknak a részleteire, azok ugyanis egy hasonló hosszúságú tanulmányt is megtölthetnének. Ugyanúgy léteztek Ukrajnában is érdekcsoportok, különböző lobbik, és a már említett reformok meghozatala helyett az egyes oligarcha-klikkek inkább egymással rivalizáltak. Nem tudtak közös nevezőre jutni, ez pedig odáig vezetett, hogy Kijev folyamatosan egy helyben vergődött, miközben Moszkva egyre erősebbé vált, és ki is használta szomszédja gyengeségét, hogy érdekeit érvényesítse a régióban. 1991-ben is bizonyára egy sikertörténetet próbáltak megalkotni, azonban gyakorlatilag az alkotás folyamatába sem tudtak eljutni, mert minduntalan kidobták a különböző terveket, mielőtt valóban lehetett

³³ PÓTI 2008, 21–22.

³⁴ PÓTI 2008, 22–23.

volna azokból valami. Ukrajna számára tehát e két évtized káosz és kudarca volt, ami nem változott a Janukovics-érában sem, sőt, elvezetett az állam szuverenitásának és területi integritásának részleges elvesztéséhez.

Egy ambivalens viszony krónikája – Az orosz-ukrán bilaterális kapcsolatok alakulása a krími annexióig

A függetlenné váló Ukrajna korántsem volt homogén nemzetállamnak mondható, a lakosság mintegy ötödét tették ki az etnikai oroszok, akiket kívül igen sok ukrán is inkább szólalt meg orosz nyelven, mint ukránul. A politikai vezetésnek az volt a célja, hogy egységes nemzetállamot teremtsen, amely óhatatlanul is összeütközésekhez vezetett Oroszországgal. Sokáig volt kérdéses a szovjet örökség megosztása is: a hitelkihelyezések, az adósságok, a Krím-félsziget hovatarozása, Szevasztopol státusa, valamint a Fekete-tengeri flotta megosztása. Ezek a vitás kérdések igen nagy szakadékokat nyitottak az egykori két tagköztársaság között, főleg az első években, amikor mindketten nyugat felé fordították tekintetüket.³⁵

Ukrajna számára létkérdés volt, hogy biztosítsa határait, melyet bizonyos körök mind Oroszországban, mind Romániában megkérdőjeleztek. Orosz részről többször is elhangzottak olyan gondolatok, hogy az ukrán függetlenség természetellenes, átmeneti, Moszkvának kényelmetlen mind az oroszajkú lakosság, mind a „készen kapott” határok miatt (4. kép).³⁶

Érdekes, hogy a viszony akkor indult javulásnak, amikor mind Oroszország, mind Ukrajna felülvizsgálta és korrigálta a feltétlen atlantista külpolitikát. Az ukrán fordulat felértékelte Kijev szemében Moszkvát, ezt bizonyítandó sor is került néhány megállapodásra 1997–1998-ban. Barátsági, együttműködési, gazdasági és partnerségi szerződéseket kötöttek, a vitás kérdéseket pedig alapvetően az ukrán érdekeknek megfelelően, de sikeresen rendezték.³⁷ Krím Ukrajna része maradt, Szevasztopol kikötőjét Moszkvának adták bérbe, hogy továbbra is ott állomásozhasson az orosz flotta. E szerződést 20 évre kötötték, ami 2017-ben járt volna le.³⁸ Az ukrán döntéshozók részéről sokan nem kívánták ezt meghosszabbítani, hogy így csökkentsék a függést a Kremltől, az oroszoknak azonban létérdeke volt, hogy egyetlen meleg tengeri kikötőjüket megtartsák, s ezért visszautasíthatatlan ajánlatokat tettek a kijevi vezetésnek, ami megint csak egyik gyújtószikrája lett az Európa-párti megmozdulásoknak és a rezsimváltásnak.

³⁵ Sz. BÍRÓ 2008b, 10–11.

³⁶ PÓTI 2002, 314–315.

³⁷ Sz. BÍRÓ 2008b, 10–11.

³⁸ PÓTI 2008, 20.

4. kép: „Légy az enyém!” – kéri meg Kelet-Ukrajnát egy szívvel kezében, de kimeresztett karmokkal és fogakkal az orosz medve. A „vagy másé” választás ebben az interpretációban nem tűnik reálisnak.

Be kell látnunk, hogy az ukrán gazdaság, főleg az energiaellátás terén nagymértékben rá van utalva az orosz gazdaságra, utóbbi kapcsán egyenesen függésről beszélhetünk. Ennek hátránya megmutatkozott a gázcsörtékben, amikor Moszkva az energiafegyvert alkalmazva próbálta befolyásolni a kijevi politika irányát. Egy végleges nyugati fordulat ilyen körülmények között elképzelhetetlennek tűnt volna. Moszkva benyújtotta volna a számlát, és kérdéses, hogy az ukrán vezetés hogyan lett volna képes megteremteni az energetikai függetlenségét. A Kreml alkupozícióját növelte ez akkor is, amikor 2010-ben előnyös gázárral vásárolták meg további 25 évre az ukrain flottatámaszpontok bérleti jogát. Egyértelmű, hogy Kijev a pénzügyi helyzet miatt kénytelen volt elfogadni a feltételeket, ez ugyanis végső soron mindkét fél számára előnyös volt. A kérdés az, hogy Ukrajnának valójában mennyire vált hasznára ez a hosszútávú, kelet felé történő elköteleződés.³⁹

A narancsos erők az ország függetlenségének elvesztését vizionálták, ezzel a NATO-tagság ismét lekerült a napirendről (a szervezeti tagságnak amúgy sem volt túl jelentős társadalmi támogatottsága). A megállapodás az orosz stratégiai érdekeken túl szimbolikus jellegű győzelem is volt Medvegyev számára, hiszen ezzel a Krím-félsziget felett továbbra sem tudta visszaszerezni Kijev a szuverenitását, amelyre 2017-ben került volna sor (5. kép).⁴⁰

Az oroszok mohóságának volt végső soron az is köszönhető, hogy a Moszkva-barát Janukovicsot 2014-ben elsodorta a forradalom. A Putyinnal kötött megegyezés ugyan pénzügyileg jól jött volna Kijevnek, ezzel azonban kénytelen volt lemondani az EU-val kötendő társulási egyezményről, melynek hivatalos bejelentését követően megkezdődtek a rendszert végül megbuktató

³⁹ RÁCZ 2010, 62.

⁴⁰ RÁCZ 2010, 63–65.

tüntetéssorozatok.⁴¹ Putyin tehát benyújtotta a számlát az előnyös gázár-megállapodásért és a pénzügyi segítségért cserébe. Ez az ár Oroszországnak természetes volt, Kijevnek viszont már igen drága. A társadalom elveszítette tűrképességét, és különböző érdekcsoportokkal kiegészülve vérükkel fizetve akadályozták meg, hogy Putyin Moszkva irányába terelje vissza az épp Brüsszel felé tartó országot.⁴²

5. kép: Ahogy az oroszok kívánják láttatni a Krím-félsziget ügyét. Az ő interpretációjukban hazatérésről, nem pedig elcsatolásról beszélnek. A „rab” saját magát szabadította ki, Moszkva pedig mentőövet dob.

Miután olyan mértékben eszkalálódtak az ukrajnai harcok, hogy Janukovicsnak távoznia kellett, Moszkvának nem maradt más választása, minthogy – befolyása megőrzésének érdekében – mentse a menthetőt: destabilizálja az országot, és ezzel megakadályozza, vagy legalábbis lelassítsa annak európai integrációját. Kényszerhelyzet volt ugyan, mégis jól jött Moszkvának ez a helyzet, hiszen véglegesen elintézhették a Krím-ügyet, nem mellesleg stabilizálódott Putyin hatalma, és újra növekedésnek indult a népszerűségi indexe. Az megint más kérdés, hogy mennyire éri meg Oroszországnak a nemzetközi elszigetelődés, és az ellene hozott gazdasági szankciók.

⁴¹ TÁLAS 2014, 113.

⁴² Részletesen lásd: TÁLAS 2014, 113–129.

Geopolitikai dimenzió – Washington kihívása, Moszkva válasza

Végül rátérek a konfliktus geopolitikai kontextusára, a Moszkva és Washington közti sok évtizedes kötélhúzás 1991-et követő eseményeire. A vörös medve kikapcsolása után egy időre eltűnt a versengés a nemzetközi porondon. A korai atlantizmus időszakában, Moszkvában feltétlen nyugatbarát politika érvényesült, amely azonban nem találkozott a remélt fogadtatással. Az Egyesült Államok nem tekintett egyenrangú félként a szovjet utódmaradványra, ami idővel sérteni kezdte a Kreml büszkeségét, akinek kvázi a kis testvér szereppel kellett volna beérmie (ahogyan ez most megfigyelhető az orosz-kínai relációban is). Természetes, hogy Moszkva megszokta a nagy testvér szerepet, hosszútávon hogyan is fogadhatta volna el azt, hogy atyáskodjanak felette és érdekeit tiporva egyre hátrébb szorítsák? A kilencvenes és a kétezres évek nyugati részről pont erről szóltak. Az Egyesült Államok olyan kihívásokat fogalmazott meg, amire Moszkvának lépnie kellett, ha továbbra is tényező kívánt maradni. Putyin nem Jelcin volt, a gazdaság nem megfélemlődött, hanem megduplázódott, nem hitelt vettek fel, hanem hiteleztek. A kétezres évek hatalmas változásokat hozott Oroszország életében, ami kellő munícióval látta el a Kremlt, hogy a csendes hallgatás, a tudomásulvétel, a visszahúzódás, valamint a status quo őrzése helyett ők lépjenek és válaszoljanak a nyugati kihívásokra.

Melyek is voltak ezek az akciók? A kezdeti remények után több olyan esemény is történt, ami a két fél kapcsolatában a bizalmatlanságot erősítette fel. Ilyen volt a NATO boszniai beavatkozása (1995), Szerbia bombázása (1999), az iraki „hódító háború” (2003), a színes forradalmak (2003, 2004, 2005), a balti államok NATO-tagsága (2004). Moszkva ezek mögött mind a NATO keleti terjeszkedését és az orosz földek bekerítését látta. Érdekes azonban, hogy a két fél a terrorizmus elleni harcban egymásra talált, és 2001–2003 között bizalom- és reményekkel teli kapcsolat alakult ki közöttük. Tartott ez az USA iraki beavatkozásáig, valamint a grúz rózsás, az ukrán narancsos és a kirgiz tulipános forradalmakig, melyek mögött az amerikai demokráciaexportot látta Putyin. A viszony ezzel ismét elhidegült, a szembenállásnak pedig paradox módon, pont az iraki intervenció adta meg az erőforrásait, az olajárak ugyanis meredeken emelkedni kezdtek, ami megalapozta az orosz gazdaság megerősödését, a valutatartalékok feltöltését. A kilencvenes években a gazdaság állapota miatt semmilyen erőt nem volt képes felmutatni Moszkva, amivel érdekeit képes lett volna megvédeni, a 2003-at követő fellendülés azonban kellő bátorsággal és önbizalommal látta el Putyint, ezzel pedig érdekérvényesítő képessége jelentősen megnövekedett.⁴³

Az erő demonstrálásának első nagy próbája a 2008-as orosz-grúz hatnapos háború volt, amely Moszkva befolyásának növekedésével, érdekeiknek megfelelően zárult. Ezzel igen távoli perspektívába került a grúz (a megoldatlan dél-ozsét és abház probléma), és az ukrán (bizonytalan a nyugati orientáció,

⁴³ Sz. BÍRÓ 2008c, 13–14.

politikai instabilitás) NATO-tagság kérdése, melyben a megerősödött Moszkva hajthatatlannak bizonyult (6. kép). A Bush-kormányzat mindent megtett ezen országok felvételéért, de több nyugati hatalom is féltette oroszországi pozíciót, a gazdasági és politikai kapcsolatait, ezért ők sem támogatták a gyors bővítést.

6. kép: Az Egyesült Államok külpolitikáját ábrázolja orosz szemszögből az alábbi kép. Ukrajnához is bekopogtatnak, itt azonban útjukat állja az orosz medve.

Ezt tekinthetjük gyakorlatilag a Putyin-éra első két jelentős sikerének, az ezredforduló előtti és utáni washingtoni kihívásokra ezzel meg is született az orosz válasz. A színes forradalmak átgűrűző hatásaitól is tartottak a Kremlben, egyformán tartották geopolitikai offenzívának és demokráciatelepítésnek az eseményeket. Erre született meg egyfajta válaszként a *szuverén demokrácia* (2005) fogalma. Az orosz válaszokra természetesen nem maradhattak el a nyugati válaszok/próbálkozások sem: ilyen volt a Nabucco-projekt, amely az energiafegyver ellen készült, most pedig a gazdasági és politikai szankciók, melyek a kelet-ukrán válságra igyekeznek reagálni.

Moszkva célja egyértelmű: biztosítani befolyását és pozícióját a közel külföldi térségben, mindeközben egyre inkább megjelenik az a szándék, hogy fontos világpolitikai tényezőnek ismertessék el magukat.⁴⁴

Az energetika mégsem egy kiszámítható és biztos pont, mivel nagyon erősen ki van téve a rendszer az olaj- és gázárak változásának. Ami a gazdaságot megteremtette, könnyen a végét is jelentheti a „kegyelmi állapotnak”. Az orosz gazdaság hiába nőtt, közben nem modernizálódott, és továbbra sem diverzifikált a külkereskedelmi kosár. A világpiaci árak egyértelműen gátat szabnak a nagyhatalmi ambícióknak. A palaforradalom szintén arra készíti az államot, hogy próbálkozzanak valamiféle modernizációval. Az energiahordozókra

⁴⁴ VARGA 2009, 5–6.

alapozott gazdasági rendszer ugyanis nemhogy rövidtávon, de hosszútávon is kihívásokkal nézhet szembe.

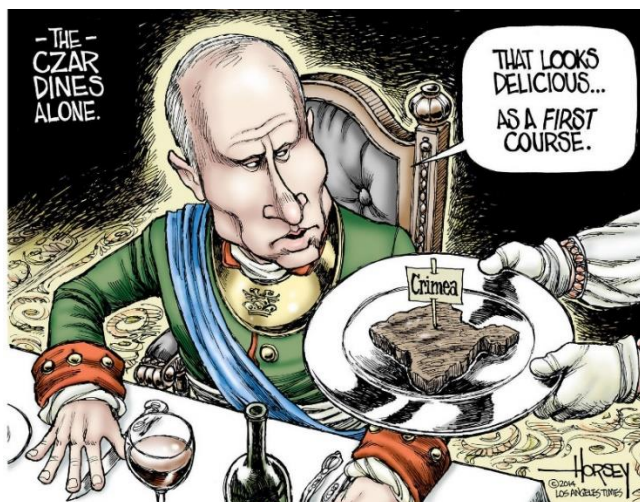
A putyini rendszer pedig pontosan a gazdasági sikereken alapul, ennek lanygulása kétes következményekkel járhat. Talán pont ennek az átmeneti elvesztése is közrejátszott abban, hogy Moszkva ismét a hadszíntéren próbálja megvívni harcát Ukrajnában? Ez ennél egy jóval összetettebb történet, egy kisebb szeletet és magyarázatot azonban ebben az opcióban is megtalálhatunk. Ilyen értelemben egy ismét gyengülő hatalom kétségbeesett válaszáds próbálkozásáról is beszélhetünk az ukrán konfliktust illetően. Jelenleg itt feszül közvetlenül egymásnak a két világ, az Egyesült Államok, a NATO és az EU, valamint Oroszország.

Putyin nem engedheti el Ukrajna kezét, a 2014-es rezsímváltás után valós eshetőségnek tűnt, hogy elveszíti befolyását Moszkva ebben a posztsovjét utódállamban is, amit nem engedhetett meg magának. Ukrajna része a pufferezónának, annak a biztonsági övezetnek, ahova nem ereszthetik be a nyugati hatalmakat, ez ugyanis teljesen szembe menne az orosz érdekekkel, és sárral tiporná annak biztonságpolitikai célkitűzéseit.

Amikor valós fenyegetést jelentett ez a forgatókönyv, a Kreml lépett: anektálta a Krímet (ezzel a belpolitikai problémákról is el kívánta terelni a figyelmet), és hathatósan közreműködött a kelet-ukrán szeparatizmus kirobbanásában, amely gyakorlatilag mára ugyanolyan befagyasztott konfliktussá vált, mint a Dnyeszter-mellék, Dél-Oszétia, Abházia és Hegyi-Karabah. Oroszország az ilyen konfliktusok fenntartásával és támogatásával képes sakkban tartani az adott államokat és valamilyen szintű befolyást gyakorolni rájuk.

Hozzá kell tennünk mindezekhez azt is, hogy az ukrainai konfliktus igen mélyen benne volt már a társadalomban, a Janukovics-Putyin megállapodás 2013 végén „csak” gyűjtőszikra volt, aminek hatására kipattant minden, ami 23 év alatt érlelődött. A konfliktus ugyanis az egyes oligarcha-klánok küzdelme is volt egyben, melyek kihasználták az állam gyenge érdekérvényesítő-képességét, hogy saját céljaiknak megfelelően alakítsák a politikát. Ebben ugyanúgy részt vettek a narancsos erők is, mint a Janukovicsot támogató oligarchacsoportok. Emellett regionális (kelet-nyugat) szembenállásról is beszélhetünk.

Ukrajnának nem sikerült negyedszázad alatt megvalósítania önmagát, az EU által hiányolt reformok meghozatalára sem került sor, rövid és erőtlen nekibuzdulásokról számolhatunk be, melyek hamar gellert kaptak a sajátos belpolitikai felállás miatt. Putyin csak szorosabbra akarta fűzni a szálakat, amit nem várt ellenállás követett. A rezsí megdöntésére senki sem számított, Moszkva lépéskényszerbe került, nem hagyhatta elveszi Ukrajnát (7. kép). Bármennyire is igazságtalannak tűnik egyesek szemében az, amit a Kreml csinál, Putyin nem tűrhet, hogy a geopolitikai sakkjátszmában egy újabb tisztet veszítsen el.

7. kép: „A cár egyedül vacsorázik”. Putyinnak felkínálják a Krímet, melyet előételként el is fogad. Vajon mi lesz majd a főétel és a desszert?

Mi várható a jövőben? Rendezhető-e békés úton az orosz-ukrán konfliktus? Egy erős nagyhatalom magabiztos támadása, vagy egy gyengülő, súlyát veszítő, fokozatosan visszaszoruló, és ezt felismerő középhatalom kétségbeesett próbálkozása volt-e az ukrainai beavatkozás? Mik az Oroszországi Föderáció jövőbeni tervei? Létezik-e még a messianisztikus küldetéstudat, és képes-e az egyre apadó erőforrásokra építve újra nagyhatalommá tenni az orosz hazát Putyin? Mennyiben van jelen ez az ambíció és mik a korlátai ennek a tervnek? Újjászületik-e az Orosz Birodalom és helyet szorít magának a nap alatt, vagy ő lesz Európa új beteg embere? E kérdések megválaszolása még a jövő zenéje.

Irodalom

DEÁK 2001 = Deák András: A birodalom után: civilizációs dilemmák a kilencvenes évek orosz külpolitikájában. In: Kiss J. László (szerk.): *Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában*. Budapest 2003, 91–122.

FEDINEC – HALÁSZ – TÓTH 2016 = Fedinec Csilla – Halász István – Tóth Mihály: *A független Ukrajna. Államépítés, alkotmányozás és elsüllyesztett kincsek*. Budapest 2016.

GALICZA 2014 = Galicza György: A háború motívuma az orosz geopolitikai gondolkodásban. In: Máté Zsolt (szerk.): *Háborúk és békekötések a 18–20. századi orosz és szovjet történelemben*. Pécs 2014, 23–47.

- JEKELCSIK 2014 = Jekelcsik, Szerhij: *Ukrajna története. Egy modern nemzet születése*. Budapest 2014.
- KRAUSZ 2008 = Krausz Tamás: *A Szovjetunió története. 1914–1991*. Budapest 2008.
- LAQUEUR 2015 = Laqueur, Walter: *Putyinizmus. Oroszország és jövője a Nyugattal*. Budapest 2015.
- PÓTI 2002 = Póti László: Ukrajna: a nemzetalkotó állam. In: Kiss J. László (szerk.): *Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában*. Budapest 2003, 297–320.
- PÓTI 2008 = Póti László: A negációs stratégiától az „Ukrajna-fáradtságig”. A ukrán biztonságpolitika evolúciója (1990–2008). *Nemzet és Biztonság* 2008/6 (2008) 17–26.
- RÁCZ 2010 = Rácz András: A Fekete-tengeri Flottáról szóló orosz-ukrán megállapodás margójára. *Nemzet és Biztonság* 2010/5 (2010) 59–65.
- SZ. BÍRÓ 2008a = Sz. Bíró Zoltán: A Független Államok Közössége, 1991–2008. *História* 2008/3 (2008) 2–8.
- SZ. BÍRÓ 2008b = Sz. Bíró Zoltán: Ukrajna és Oroszország. Egy kapcsolat története, 1991–2008. *História* 2008/3 (2008) 9–11.
- SZ. BÍRÓ 2008c = Sz. Bíró Zoltán: Az orosz-amerikai viszony alakulásáról. *Nemzet és Biztonság* 2008/2 (2008) 13–18.
- SZ. BÍRÓ 2014a = Sz. Bíró Zoltán: Oroszország és a posztszovjet térség biztonságpolitikája, 1991–2014 (I.) *Nemzet és Biztonság* 2014/3 (2014) 41–54.
- SZ. BÍRÓ 2014b = Sz. Bíró Zoltán: Oroszország és a posztszovjet térség biztonságpolitikája, 1991–2014 (II.) *Nemzet és Biztonság* 2014/4 (2014) 37–55.
- TÁLAS 2014 = Tálas Péter: A jelenlegi ukrán válságról. *Nemzet és Biztonság* 2014/1 (2014) 113–129.
- VARGA 2009 = Varga Gergely: Az ukrán és a grúz NATO-tagság kérdése és a magyar érdekek. *Nemzet és Biztonság* 2009/1 (2009) 3–10.

Képek forrása

1. kép: <https://hu.pinterest.com/pin/149392912613692281/>
(Letöltés: 2018.03.14.)
2. kép: <https://russianuniverse.org/2014/07/29/iron-curtain-dress-russias-letter-to-the-west/vladimir-lenin-boris-yeltsin-caricature/> (Letöltés: 2018.03.14.)
3. kép: <https://www.garybarker.co.uk/putin-eu-ukraine-political-cartoon.html>
(Letöltés: 2018.03.29.)
4. kép: <https://en.reseauinternational.net/msm-and-the-bear/>
(Letöltés: 2018.03.27.)
5. kép: https://www.toonpool.com/cartoons/Crimea%20and%20Ukraine_219934 (Letöltés: 2018.03.14.)
6. kép: <https://syrianfreepress.wordpress.com/2015/02/06/report-42009/>
(Letöltés: 2018.01.12.)
7. kép: <http://articles.latimes.com/2014/mar/04/nation/la-na-tt-putins-crimea-grab-20140303> (Letöltés: 2018.03.27.)

Russia's place in the sun

The examination of the three levels of the geopolitical chess game for Ukraine

RENÁTÓ MANUEL MOGYORÓSI

After the fall of the Soviet Union a new Chapter has opened in the history of Russia. What possibilities did the foreign policy of said country have? Which direction did Ukraine take after becoming independent? What characterised the Moscow-Kiev relationship? Why was it important for the corrected Russian foreign policy to block the expansion of NATO and the European Union in Eastern-Europe? What were their possibilities and why did they decide to intervene and annex Crimea? How did the foreign policy of the USA after 1991 influence the Russian mentality? This study examines the Eastern Ukrainian crisis which escalated in 2014 on three levels. It talks about the Ukrainian and Russian internal affairs, the main reasons for correction and shifts of directions, and the relations between the two countries. We also need to research why the escalation of the conflict was inevitable. We need to take a look at a third dimension here, which is geopolitical dimensions. Examining the Russian reactions to the American challenges after the fall of the bipolar system and exploring alternatives.